

Dejlig er den himmel

Det er stadig værd at lade sig inspirere af Grundtvigs ide om at tage nye billeder i brug i digtningen, som han selv gør i sin første julesalme

I sommers kørte jeg forbi Rønnede og Vindbyholt, de lokaliteter, hvor unge Grundtvig oplevede sine dramatiske sjælekvaler i 1810. Han mente her i en hallucineret tilstand at kæmpe med djævelen selv i skikkelse af en slange. Anno 2009 er den forfaldne Rønnede kro sat til salg, og i Vindbyholt ses kun en tidselbegroet brandtomt og et gammel forbrændt skilt af Tuborg-manden, der tørstende tørrer sveden af sin pande. Kun de færreste ville i nutiden finde på at standse op her og huske på Grundtvig. Den mindsten, som forfatteren Henrik Pontoppidan i begyndelsen af det 20. århundrede hånligt opfordrede grundtvigianerne til at sætte op, er ikke rejst. Og det godt det samme. For historien egner sig bedre til en fortælling end til en mindesten.

Forud for den dramatiske sjælekamp havde Grundtvig ligget sløv hen på Valkendorff Kollegiet i København, trykket af sine forældres krav om at vende hjem til Udby og blive præst og sine egne kvaler med kristendommen. Elendigheden resulterede i et regulært psykisk sammenbrud, men Grundtvigs venner, Poul Dons og Frederik Christian Sibbern, fik ham stablet op og transporteret til Udby. Her kom han sig langsomt af det, han selv kaldte tankeforvildelse, og som hans fader mere lutheransk betegnede som anfægtelse. Grundtvig fik forliget sig med tanken om præstekaldet, eller rettere sagt: Han begyndte at komme til klarhed over, at han kunne få en opgave som en fornyer af kirke og trosliv. Han nåede også indsigt i, at han kunne bruge sin historiske interesse til at videreudvikle sin højst originale fortolkning af sammenhængen mellem myterne fra Nord og den kristne tro.

Et eventyr fra Østerland

Et første vidnesbyrd om, at Grundtvig var ved at finde nye digteriske muligheder, var sangen om "De hellige tre Konger" ("Dejlig er den himmel blå"), som han skrev mellem 2. og 12. december, kort før hans venner fik taget hånd om ham. "De hellige tre Konger" fortæller historien om Jesu fødsel som et farverigt eventyr fra Østerland. Af manuskriptet kan man se, hvorledes Grundtvig arbejder med teksten. De første udkast til sangen klinger af kulsort romantik og fortabelsesteologi:

"Vi har en Seng saa bred og stor
Og Sengen er den vide Jord
Der maa vi alle hvile
Udi vor Livs den dunkle Nat
Og først bag Graven til os brat
Skal Morgenrøden smile.

En Himmelseng det var (rettet til
"Det var en Himmelseng") vi fik
Og opad stirre maa vort Blik
Ei vorde Søvnens Fange,
Den Himmel er saa deilig blaa
Af gyldne Stjerner rundt derpaa
Indvirkedes saa mange."

Som en samling syge skravl ligger menneskene altså i deres jordiske liv i en seng, stirrende ud i den dunkle nat, mens de venter på døden! Men ordene "dejlig blaa" forandrer helt sangens stemning. Og da Grundtvig efter forskellige forsøg har de to første linjer på plads, ser arbejdet ud til at blive ganske let: "Deilig er den Himmel blaa, /Lyst er det at see derpaa, ". Det, der lykkes i disse enkle vers, er at få et traditionelt kristent vokabular til at leve igen: ved at trække adjektivet "dejlig" og substantivet "Lyst" frem i versene får Grundtvig en ny oplevelseskraft frem i sproget, og fortællingen får farve.

I sind så barneglad

Grundtvig kaldte teksten en barnesang og

formede den som fortællingen om den gamle "Stjernemand", der får sit ønske opfyldt om at se den nye stjerne og den nyfødte konge:

"Langt herfra, i Østerland
Stod en gammel Stjernemand
Saa fra Taarnet vist på Himlen,
Saa det Lys i Stjernevrímlen,
Blev i Sind saa barneglad".

– lyder det i en strofe af salmen, der er udeladt i den version, som Grundtvig selv udarbejdede i 1853. Her er historien om vismændene i det hele taget kraftigt forkortet, og det fortællende jeg, der henvender sig til børnene med sin historie om den gamle stjernemand er helt forsvundet ud af salmen. Forkortelserne gør oplagt sungen/salmen til en bedre tekst, men det spændende ved den første version af teksten er, at den understreger sit fortællende forløb og jeg'ets engagement. Det er fortællingen, som sammen med sætningskonstruktionen i starten af teksten, får det bibelske univers og selve salmesproget til at leve for Grundtvig.

Til fornyelse af kristendommen

Han offentliggjorde teksten i Sandsigeren eller den danske Huusven, et ugeskrift, der blev udgivet af K. L. Rahbek (nr. 12., 10 de April 1811). I en ledsagende kommentar understregede han, at der var tale om en historisk salme, og han argumenterede for, at det kunne være netop den slags salmer, der var helt nødvendige i fornyelsen af kristendommen. Han tegnede et meget dystert billede af en samtid og et Europa, der er godt på vej til at ligge "kraftløs nedsunken mellem Vantroens og Overtroens gabende Afgrunde og kun slæbe sig frem drevet af Despotismens Jernsvøber, som den romerske Verden forðum".

I denne elendighed er der ikke brug for flere moralske udredninger om Gud og om

Jesus som et dydsmønster af den slags, som rationalismen og dannelsesetikken havde dyrket. Kun dramatiske og inciterende fortællinger i form af bibelhistoriske salmer kan gøre stoffet levende for læserne. Det gælder også om at vise den menneskelige side af Jesus: "de fleste Kirkesange burde være levende Billeder af Jesu og de hellige Mænds Liv; og de fremfarne Tider have lært, at saadanne tale kraftig til Hjertet og laane Sjælen Vinger til høi Flugt over det Jordiske".

Grundtvig håber, at der er andre nulevende digtere, der har lyst til at skrive denne slags salmer. Netop eventyr, legender, kæmpeviser og krøniker har altid gjort stort indtryk på folk, hævder han, og de genrer må man tage i anvendelse i forkyndelsen og den kristne sang. Præsterne må lære at fortælle historier fra Biblen om Jesu liv og at trække på populære genrer som eventyr og folkeviser.

Grundtvigs ide om at tage nye genrer og billeder i brug i salmedigtningen er stadig værd at huske på og lade sig inspirere af. Der er alt for mange moderne salmer, der velmenende blot plagierer det traditionelle salmevokabular og billedsprog. En enkelt undtagelse lyser op: digteren Simon Grotrian, der skriver salmer, der næsten kammer over af grinebideri og overraskende billeder og dermed virkelig fornyer den danske salmedigtning. Som i sin tid Grundtvig selv.

Min yndlingssalme/sang

Tidligere har bl.a. Birthe Rønn Hornbech, Andreas Harbsmeier, Ida Auken og Vibeke Vasbo skrevet om en sang eller salme af Grundtvig, som har en særlig betydning for dem. Artiklerne kan læses på www.grundtvig.dk